

Cvičení 2

ZOS 2015

Opakování (převážně)

1. Přepnutí do textové konzole?
  2. K čemu slouží program *bash* ?
  3. Jaký je rozdíl mezi *ls -l* a *ls -a* ?
  4. Jak zjistím aktuální adresář?
  5. Jak vypíšu obsah textového souboru?
  6. Jak zjistím nápovědu k příkazu *touch* ?
  7. Jak vytvořím adresář, smažu adresář?
  8. Jak vytvořím soubor, smažu soubor?
-

Opakování II.

9. Rozdíl: `cat s1.txt` a `less s1.txt` ?
  10. Jak se spustí souborový manažer?
  11. Příkaz: `man 2 nice` , co znamená 2?
  12. Je Linux *case-sensitive*? Co to je?
  13. Co provede: `cp s1 s2 s3 /home/me` ?
  14. Jakým příkazem se přepnu do svého domovského adresáře?
  15. Vysvětlete: `file s5.txt` ?
-

Opakování III.

16. Co provede příkaz `cd ~vochomurka` ?
  17. Jak zjistím, kdo je na daném terminálu přihlášený (login uživatele)?
  18. Jak zjistím všechny přihlášené uživatele?
  19. Jaký příkaz použijete na změnu hesla, a proč se nejprve ptá na původní?
  20. Jak se říká znaku `|` a k čemu se používá?
  21. Půjde nám smazat `rmdir` neprázdný adresář?
-

Opakování IV.

- 22. K čemu slouží **GRUB**?
  - 23. Co si představíte pod **KDE**, **GNOME**?
  - 24. Co si představíte pod pojmem linuxová **distribuce**?
  - 25. Co značí **.** a **..** ve výpisu **ls -a** ?
  - 26. Co provede příkaz **./program** ?
  - 27. Co je to příkazový interpret?
-

Základní struktura souborového systému

- jeden kořen /
- `ls -l /`
- více pevných disků – připojeny jako podstrom od nějakého adresáře, např.:

Oblast pevného disku	Místo připojení	Obsah
/dev/sda1	/	Linuxový systém
/dev/sdb1	/home	Domovské adresáře uživatelů

Výhoda – pokud uživatelé zaplní přidělený disk, systém může stále rozumným způsobem fungovat

příkaz mount

- zobrazí **jaké** filesystemy a **kam** jsou připojené
  - Příklad výpisu:
`/dev/sda2 on /var type ext3 (rw)`
- umožní připojit další filesystem
  - Příklad připojení:
`mount -t ext3 /dev/sda4 /mnt/data`
(typ fs, co připojujeme, kam)

příkaz mount na eryx.zcu.cz

```
eryx2> mount  
/dev/md0 on / type xfs (rw)  
tmpfs on /lib/init/rw type tmpfs (rw,nosuid,mode=0755)  
proc on /proc type proc (rw,noexec,nosuid,nodev)  
sysfs on /sys type sysfs (rw,noexec,nosuid,nodev)  
procusb on /proc/bus/usb type usbfs (rw)  
udev on /dev type tmpfs (rw,mode=0755)  
tmpfs on /dev/shm type tmpfs (rw,nosuid,nodev)  
devpts on /dev/pts type devpts (rw,noexec,nosuid,gid=5,mode=620)  
/dev/md4 on /usr type xfs (rw)  
/dev/md2 on /var type xfs (rw)  
/dev/md3 on /var/cache/openafs type ext3 (rw)  
AFS on /afs type afs (rw)  
eryx2>
```

zařízení **/dev/md0** je připojeno jako kořen **/** , typ fs je **xfs**, čtení i zápis

..

zařízení **/dev/md2** je připojeno do adresáře **/var**, typ fs je **xfs**, práva rw

mount – jiný stroj, UUID

```
root@debian0ra:~# cat /etc/fstab
# /etc/fstab: static file system information.
#
# Use 'blkid' to print the universally unique identifier for a
# device; this may be used with UUID= as a more robust way to name devices
# that works even if disks are added and removed. See fstab(5).
#
# <file system> <mount point>   <type>   <options>           <dump>   <pass>
proc           /proc             proc      defaults             0         0
# / was on /dev/sda1 during installation
UUID=f99eeaba-6a8c-4753-bf18-37e12e968e8c /                ext3       errors=remount
-ro 0          1
# swap was on /dev/sda5 during installation
UUID=7dbd2964-f84f-4ab5-afdf-bc2af5a94f3f none             swap       sw
0              0
/dev/scd0      /media/cdrom0     udf,iso9660 user,noauto         0         0
root@debian0ra:~#
```

na některých systémech se místo tvaru /dev/sda1 používá UUID (stálejší)

Důležité soubory (!)

□ `/etc/fstab`

- Které disky a kam připojit po startu systému

□ `/etc/mtab`

- Právě připojené disky
-

soubor /etc/fstab

```
eryx2> cat /etc/fstab
# /etc/fstab: static file system information.
#
# <file sys>      <mount point>  <type>  <options>          <dump>  <pass>
/dev/md0          /              xfs      defaults            0        1
/dev/md4          /usr           xfs      defaults            0        2
/dev/md2          /var           xfs      defaults            0        2
/dev/md3          /var/cache/openafs  ext3     defaults            0        2
/dev/md1          none           swap     sw                  0        2
#/dev/hda         /mnt/cdrom     auto     ro,user,nosuid,noauto 0 0
#/dev/fd0         /mnt/floppy    auto     defaults,user,noauto 0 0
#147.228.52.152:/afs/zcu.cz/public/linux-fai/mirror/debian/i386 /mnt/mirror nfs
ro,rsiz=8192,wsiz=8192 0 0
eryx2>
```

každý fs na samostatné řádce

1. sloupec – blokové zařízení nebo remote fs, lze i LABEL nebo UUID
2. sloupec – bod připojení (mount point), pro swap none
3. sloupec – typ fs (ext2, ext3, xfs, smbfs aj., swap, auto – autom. detekovat)
4. sloupec – options (man 8 mount), viz další slide
5. sloupec – dump (zda by měl být backupovaný, většinou 0 – ignore)
6. sloupec – pass – použít fsck (0 – přeskočit, 1 - jako první, 2 - jako další)

vybrané options v /etc/fstab

Příklad volby	popis
atime	Updatuje inode access time při každém přístupu (při každém přístupu se změní údaj, zpomaluje vytížený systém)
noatime	Neupdatuje čas přístupu pro daný fs
noexec	Nelze přímo spouštět binární programy z tohoto fs
user, nouser	Zda může běžný uživatel připojit zařízení
auto, noauto	Zařízení bude automaticky připojeno (při bootu)
ro	Read-only
rw	Read-write
defaults	rw, suid, exec, auto, nouser, async

Adresář **/bin**

□ základní uživatelské programy

- např. **ls**, **cp**
- příkazové interprety **sh**, **bash** ...
- **man** nápověda k příkazům

□ další adresáře pro spustitelné programy:

- **/usr/bin**
- **/usr/local/bin**
- **/sbin** , **/usr/sbin**

Čím se liší **/bin** a
/sbin?

Adresář **/sbin**

- programy pro správu systému
- mění nastavení, mohou systém poškodit
- spouštěny při startu nebo je spouští uživatel root
- **ifconfig** - nastavení síťového rozhraní
- **mke2fs** – formát diskové oblasti na **ext2**, **ext3**, ...
  - Symbolické linky **mkfs.ext3**, **mkfs.ext4**, ...

Adresář **/dev**

zařízení

- se vším se zachází jako se **souborem**
  - ▣ např. porty, pevné disky, USB disky, scannery
  - ▣ např. console, tty
- `ls -l /dev/sd* ..` disky .. všímat si čísla zařízení
- **hlavní** a **vedlejší** číslo zařízení
- hlavní .. typ
- vedlejší .. rozlišuje zařízení stejného typu
- bloková (b), znaková (c)

ukázka /dev

```
eryx2> ls -l /dev/sd*  
brw-rw---- 1 root disk 8, 0 2012-08-16 16:11 /dev/sda  
brw-rw---- 1 root disk 8, 1 2012-08-16 16:11 /dev/sda1  
brw-rw---- 1 root disk 8, 2 2012-08-16 16:11 /dev/sda2  
brw-rw---- 1 root disk 8, 5 2012-08-16 16:11 /dev/sda5  
brw-rw---- 1 root disk 8, 6 2012-08-16 16:11 /dev/sda6  
brw-rw---- 1 root disk 8, 7 2012-08-16 16:11 /dev/sda7  
brw-rw---- 1 root disk 8, 8 2012-08-16 16:11 /dev/sda8  
brw-rw---- 1 root disk 8, 16 2012-08-16 16:11 /dev/sdb  
brw-rw---- 1 root disk 8, 17 2012-08-16 16:11 /dev/sdb1  
brw-rw---- 1 root disk 8, 18 2012-08-16 16:11 /dev/sdb2  
brw-rw---- 1 root disk 8, 21 2012-08-16 16:11 /dev/sdb5  
brw-rw---- 1 root disk 8, 22 2012-08-16 16:11 /dev/sdb6  
brw-rw---- 1 root disk 8, 23 2012-08-16 16:11 /dev/sdb7  
brw-rw---- 1 root disk 8, 24 2012-08-16 16:11 /dev/sdb8  
eryx2>
```

b znamená blokové zařízení

červeně – hlavní číslo zařízení

zeleně – vedlejší číslo zařízení

Adresář **/etc**

systemové konfigurační soubory
důležitý adresář pro správu systému

□ **/etc/passwd**

- login, šif.heslo, UID, GID, poznámka (jmeno už.)
- domovský adresář, příkazový interpret

□ **/etc/shadow** .. soubor se šifr. heslami

- `ls -la /etc/shadow` .. práva

□ **/etc/group** .. skupiny a kdo je jejich členem

Přidání uživatele (ukázka)

```
root@debian0ra:~# adduser kokrhac
Přidávám uživatele „kokrhac“...
Přidávám novou skupinu „kokrhac“ (1002)...
Přidávám nového uživatele „kokrhac“ (1001) se skupinou „kokrhac“...
Domovský adresář „/home/kokrhac“ již existuje. Nekopíruji z „/etc/skel“.
Zadejte nové UNIX heslo:
Opakujte nové UNIX heslo:
passwd: heslo bylo úspěšně změněno
Měním informace o uživateli kokrhac
Zadejte novou hodnotu, nebo stiskněte ENTER pro použití implicitní hodnoty
Celé jméno []: Tomas Marny
Číslo místnosti []: UL401
Telefon do zaměstnání []: 12345
Telefon domů []: 54321
Ostatní []: hokejista
Jsou informace správné? [A/n] A
root@debian0ra:~#
```

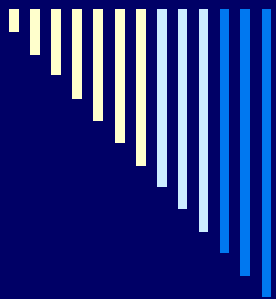
```
adduser kokrhac
deluser kokrhac
```


ukázka /etc/passwd

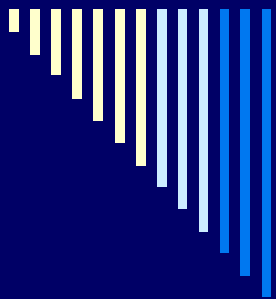
```
root@debian0ra:~# cat /etc/passwd | grep kokrhac
kokrhac:x:1001:1002:Tomas Marny,UL401,12345,54321,hokejista:/home/kokrhac:/bin/b
ash
root@debian0ra:~#
```

- uživatelské jméno
- šifrované heslo: x znamená je jinde 😊
- uid – číslo uživatele
- gid - skupina
- další blok od : do : .. poznámka
- domovský adresář
- shell uživatele

/etc

- **/etc/profile** .. vykonáván příkazovým interpretem

- man bash:
  - /etc/profile
  - ~/.bash_profile
  - ~/.bashrc

- **/etc/motd** .. uvítací zpráva

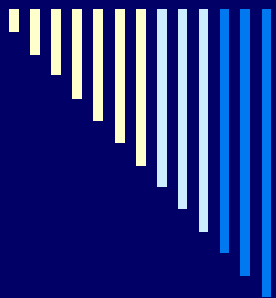
/etc

- **/etc/fstab** .. kam se připojují fs při startu
- **/etc/mtab** .. aktuálně připojené fs

Adresář `/home`

- ❑ domovský adresář uživatelů
(např. na vaší instalaci lokálního Linuxu)
- ❑ může být i jinde – ve škole např. na **AFS**
(distribuovaný souborový systém)
- ❑ konkrétní adresář je uveden v `/etc/passwd`
- ❑ `cat /etc/passwd | grep pesicka`

Adresář */lib*

- sdílené knihovny pro běh programů
- *ldd /bin/ls*
  - zobrazí potřebné knihovny pro běh programu ls

Adresář **/tmp**

- adresář pro pracovní soubory
- zvláštní chování adresáře (tzv. sticky bit)
  - Vytvořené soubory může smazat vlastník souboru nebo root
- další lokace např.: `/var/tmp`

Adresář **/usr**

většina programů se instaluje do /usr

- **/usr/bin** .. příkazy systému
- **/usr/include** .. hlavičkové soubory C
- **/usr/lib** .. knihovny
- **/usr/local** .. programy, které nejsou součástí distribuce OS

Adresář */var*

soubory, které za běhu často mění svojí velikost

- */var/log* .. logy
- */var/spool* .. tiskové fronty (pamatovat!)
- */var/tmp* .. tmp adresář
- */var/lock* .. zámky

Adresář **/proc**

obsahuje informace o systému
virtuální – není na disku, vytváří jej jádro
„okno“ do systému

- ❑ `cat /proc/cpuinfo`
- ❑ `cat /proc/version`
- ❑ `cat /proc/meminfo`

/root, /boot, /opt

□ /root

- Domovský adresář uživatele root

□ /boot

- Jádru OS, zavaděče

□ /opt

- Komerční sw, některé nestandardní balíčky
-

přístupová práva

□ `cd /bin ; ls -l cp`

□ `-rwxr-xr-x 1 root root 34664 Mar 18 2002 cp`

- 1. sloupec – **dir/file**, přístupová práva
  - 2. sloupec – počet odkazů na soubor
  - 3. sloupec – vlastník (uživatel)
  - 4. sloupec – vlastník (skupina)
  - 5. sloupec – velikost
  - dále – čas modifikace
  - název souboru
-

změna vlastníka uživ. skupina

- **chown** *uživatel* soubor
  - **chgrp** *skupina* soubor
  - **chown** *uziv.skupina* soubor
-
- vyzkoušejte doma pod rootem 😊

přístupová práva

- r,w,x – čtení, zápis, spuštění
  - s – nastav ID uživatele, nastav ID skupiny
  - t – sticky bit, viz dále
-
- **chmod** práva soubor
  - u,g,o,a – vlastník, skupina, ostatní, všichni
  - chmod a+r soubor
  - chmod o-w soubor
-

přístupová práva

- ❑ `chmod ug+r program`
- ❑ `chmod go-r soubor`
- ❑ `chmod a=x soubor .. vsichni pouze spustit`

přístupová práva - adresář

- r – soubory mohu být vypsány ls, musí být i x
- w – soubory mohou být vytvářeny a rušeny, musí být i x
- x – adresář může být prohledáván
- --x .. soubory z adresáře lze použít, lze se přepnout cd, ale nelze vypsát jejich název, musíme ho znát

sticky bit

sticky bit využívá typicky tmp
adresář

- sticky bit na adresář
- soubory uvnitř adresáře mohou být přejmenovány a odstraněny jen **vlastníkem** souboru, vlastníkem adresáře a rootem
- vhodné pro */tmp*

sticky bit - soubor

- význam spíše historický
- aplikace by měla zůstat v paměti (swapu), aby ji mohl někdo další rychle spustit
- viz snaha některých sw pod Windows – při startu systému nahrát do paměti svoje knihovny, aby spuštění vlastní aplikace bylo rychlé

dnes se sticky bit používá typicky jen na adresář

přesměrování vstupu, výstupu, chybového výstupu

- ls > vystup.txt
- ls >> vystup.txt (>> připojí na konec souboru)
- more < dopis.txt
- prog > vystup.txt 2> chyby.txt
- prog 2>&1
  - chybový výstup na standardní výstup

speciální zařízení

- ❑ `cp s1 /dev/null`
- ❑ `cp s2 /dev/full`
- ❑ `less < /dev/random`

zařízení `/dev/zero` .. generuje nuly

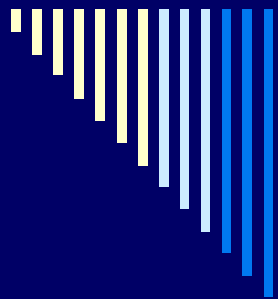
zařízení `/dev/null` .. nekonečný koš

zařízení `/dev/full` .. plný koš

Další příkazy

- ❑ **cat** file1 file2 file3 > spojeny_soubor
  - ❑ **head** soubor
  - ❑ **tail** soubor
  - ❑ **ln -s** starejmeno novejmeno
    - nemají vlastní sadu práv, vlastnictví
  - ❑ **file** soubor
  - ❑ **file /bin/l**s
    - kvíz – co znamená stripped?
-

Lokace programu a nápovědy, dodatky

- ❑ whereis ifconfig
- ❑ which ifconfig
- ❑ locate ifconfig
- ❑ apropos ifconfig

jiné důležité:

- ❑ passwd
- ❑ sync